

A la recerca dels post-il·lustrats 1840 - 1900

Narcís Heras de Puig

Home d'empresa, polític i advocat del segle XIX d'una antiga família de grans propietaris d'Adri, estudia al Col·legi Tridentí de Girona tres anys de gramàtica llatina, dos de retòrica, tres de filosofia i un de teologia. Complementa aquests estudis amb sis anys de jurisprudència de la Universitat de Cervera. El 1838 obtingut el títol d'advocat forma part durant quatre anys de la Reial Audiència de Barcelona i apareix domiciliat al número 7 del carrer del Bot (1).

El 1842 es casa amb Teresa Jordà, filla dels hisendats de Pont de Molins Rafael Jordà i Magdalena Camps i el 1843 es trasllada a Girona per raons de seguretat pública, durant les bullangues.

S'estableix al principal del número 6 del carrer de la Força i ocupa el càrrec de secretari de la Diputació Provincial durant les alteracions de 1843 - 1844, càrrec en el qual es mantindrà fins al 1847, moment en què es dedicarà més a la seva tasca d'advocat (2).

Nomenat assessor de l'Intendent Provincial: Agustí Hidalgo, el 1843 forma una societat en companyia de Ramon Oliveras de l'Escala, Josep Buset de Blanes, Alexandre Soler d'Olot propietaris, Pere Jordà advocat de Figueres i Gaspar Torroella comerciant de Girona, a la qual el 1846 s'afegeix Nicolau Muñoz per a la representació de l'empresa de la sal i per al recaptament de contribucions a la província amb un capital de 125.000 duros (3).

El 1844 es nomenat comissionat de «El Veterano Cabeza de Hierro», societat per a l'explotació de les mines de carbó de Surroca, Ogassa i Sant Joan de les Abadesses i del pro-

(1) Vegeu part de la seva biografia, com a comprador de béns nacionals a la meua tesi doctoral inèdita: **La desamortización en la provincia de Gerona (1835-1854)**, Barcelona, Universitat Autònoma, 1975, vol. II p. 113-117.

El 1860 els Heras de Puig apareixen com a primers contribuents territorials i quarts contribuents industrials de la província, «Boletín Oficial de Provincia de Gerona», 27-I-1860.

Miquel Heras de Puig, **Biografia o explicació del arbre genealogich de la descendencia de la Casa Heras de Adri des de lo any 1350 hasta 1850**, Gerona, Melitón Suer, 1858 p. 143-144.

(2) Ibid, pp. 143-144 + notes del «B.O.P.G.» de 1842 a 1847, 23-11-1843.

(3) J. M.ª Salamó, **Manual de Rentas (1843 - 1850)** + Registre de Hipoteques: **Manual de 1846**: Escripura de 28-I-1846 al davant de Gaspar Bacó.

per Montserrat Moli i Erigola

jecte de ferrocarril de Sant Joan de les Abadesses al port de Roses, per al cobrament de l'1,5 % de les accions subscrites (4).

El 1845 forma part de la «Sociedad de Agricultura del Ampurdán» i el 1846 en ésser nomenat comissari de «Montes» de la província de Girona, és descrit com:

«joven aventajado, de prendas privilegiadas de que ha dado provechosa muestra en el tiempo que ha desempeñado la Sección de la Diputación Provincial» (5).

El 1847 es nomenat assessor legal de la «S.A. La Gerundense», primera societat per accions creada a Girona per a la fabricació de paper i ofereix 51 rals pels damnificats de Navas de Pinares a la província d'Àvila (6).

El mateix any és acusat en el folletó de Joan Moret i Francesc Tura de Figueres: **A nuestros comprovincianos de todos los matices y colores**, de contraband per El Pertús, obstrucció a la justícia, evasió d'impostos, ensibornament i d'anar contra els interessos provincials conjuntament amb Agustí Hidalgo.

Es defensa de tots aquests càrrecs en el folletó: **Refutación de infames calumnias contenidas en un anónimo impreso con supuestas firmas y circulando con profusión** publicat a la imprenta Grases de Girona, i comença la seva publicació d'articles, amb divuit col·laboracions al periòdic de Girona «El Postillon» sobre el tema: **Excursión a la Montaña de la provincia de Gerona** verificada en el mes de julio de 1845.

Comenta en aquests articles les peculiaritats de les comarques gironines i és el primer geògraf català que utilitza la paraula «excursión» (7).

De 1848 a 1853 forma part de la societat col·lectiva «Ramió-de Bergue i Cia», constituïda a Salt per a la fabricació de filats de cotó, amb un capital de 110.000 duros, amb Michael de Bergue i Archivald Remy enginyers anglesos projectistes del ferrocarril a Girona, Pere Ramió i Josep Oliveras fabricants de Salt, Quirze Martorell comerciant de Barcelona, Joan Galup confiter de Calella i Viçens Solà fabricant de Tossa

1846, sota la raó social de «Ramió y Cia», que és la primera gran fàbrica de filats instal·lada a la província, amb aportació de capital barceloní. Se'n separa el 1853, en sorgir dificultats de Mar. Aquesta societat continua la creada el respecte de la gestió incompatibilitat i obté 378.200 rals, 29 maravedís en vuit terminis (8).

Actuà com a secretari de la junta escrutadora de les eleccions a diputats i senadors a Corts de Girona el 1850-1851 i signa juntament amb altres moderats uns fulls de propaganda electoral a favor del marquès de Bedmar (9).

El 1852 com a diputat provincial per Figueres forma part de la Comissió Promotora de millors materials de la província, ofereix 4 rals per l'Hospital de la Princesa i publica al setmanari agrícola «La Granja» de Figueres un article sobre: **Porvenir del cultivo del trigo en la provincia de Gerona**, demostrant el seu interès de propietari per al progrés agrícola (10).

Forma part el 1853 de la societat creada per frenar les inundacions provincials seguint les indicacions de l'enginyer Antoni Matamoros (11) i el 1854 de la junta creada per socórrer la misèria pública de les províncies de Galícia, León i Oviedo, a favor de la qual ofereix 79 rals.

Assisteix també el mateix any com a promotor a la inauguració de la carretera de Figueres a Roses i obté una medalla de plata de primera classe a l'exposició d'Agricultura Provincial per la presentació del major nombre d'eines de treball perfeccionades i en actiu a les seves propietats (12).

Delegat de la societat d'Agricultura Provincial a l'Exposició Internacional de París, lloc des del qual escriu dues cartes al màxim exponent i teòric de l'agricultura provincial Narcís Fages de Romà, que després complementa amb l'article: **La Agricultura en la Exposición Universal de París de 1855**. Posteriorment assisteix a la inauguració de la Granja-Escola de Fortianell i s'ofereix per a la compra de màquines o instru-

(4) «B.O.P.G.», 10-X-1844 p. 490 + Francisco Ferrer Busquets - Antonio Barata, **Camino de Hierro titulado de la Serenísima Señora Infanta D.ª María Luisa - Fernanda desde las minas de carbón de piedra inmediatas a San Juan de las Abadesas al puerto de Rosas**, Barcelona, Verdaguer, 1844.

(5) «El Bien del País» (Figueras) junio 1846, número 6.

(6) «B.O.P.G.» 13-9-1847, p. 456.

(7) «El Postillon»: malhauradament se'n conserven només els números corresponents a 17 i 19-III-1847 a les pàgines 3 i 4.

Dec aquest aclariment de la vocació geogràfica de Narcís Heras de Puig al professor Enric Lluç i Martín.

(8) Registre de Comerç, vol. I, p. 1013 + Registre d'Hipoteques: **Manual de 1846**, p. 119-120.

(9) «B.O.P.G.» 2-8 i 2-9-1850 + «El Postillon» 1-9-1850 i 1-9-1851.

(10) «La Granja» (Figueras) julio-agosto 1852 + «B.O.P.G.» 29-3 i 2-7-1852.

(11) Antonio Matamoros, **Memoria sobre los medios más fáciles y menos costosos para alejar de Gerona los males que causan las avenidas de los ríos Ter y Oñar**, Gerona, Oliva, 1844.

(12) «B.O.P.G.» 29-3, 27-6 i 12-10-1854 + «El Postillon» 23-3-1854.

Les eines eren les següents: Dues arades de ferro de la classe Roquette 1 i 2. Una arada Domvasle, amb tren davanter número tres extirpador. Aixada mecànica per cavalleria. Grada de ganivets. Rodet de fusta i ferro. Dos carretons. Arada comú perfeccionada.

ments agrícoles estrangers, per les seves bones relacions amb altres països (13).

Membre del Consell Provincial de 1856 a 1860, el 1857 redacta en col·laboració la:

«**Colección de expedientes gubernativos promovidos por dos socios y tres o cuatro accionistas poseedores de 25 acciones contra el director de la sociedad «La Gerundense»** publicada a Girona per la Impremta Grases, on descarrega de culpa la gestió del director, el catedràtic de matemàtiques i director de «El Postillon» Fèlix Pages Gimbernà, acusat de malversació de fons (14).

Vocal de la junta provincial del Cens de població el 1859, és recomanat per al premi i recompensa oferta per la reina al millor treball sobre el tema i el 1860 forma part de la Junta Consultiva general de la Diòcesi que signa el Manifest per la venda i promoció d'accions de l'Emprèstit Pontifici i per la recollida de donatius a favor del papa. Papalí a ultrança és també un dels grans compradors d'accions de l'Emprèstit Pontifici (15).

Prologa el 1865 el llibre de Pedro Martínez Quintanilla **La provincia de Gerona**, publicat per la impremta Dorca de Girona, que pot considerar-se la primera posada al dia de les dades estadístiques aportades pel Diccionari de Pascual Madoz i el 1868 apareix com a diputat, degà i membre de la junta de govern del Col·legi d'Advocats, càrrec que ostentarà fins al 1889, domiciliat al número 10 de la Pujada de Sant Domènec. Viu en una casa de Dolors Perramon de Fontcuberta, hisendada de Barcelona, que per les obres de l'empedrat del carrer és totalment insalubre i inhabitable, motiu pel qual l'apoderat de la senyora Perramon, Josep-Antoni Secret sol·licita de l'ajuntament la construcció d'una contraparet impermeable (16).

(13) «La Granja» 1855, p. 115-131 i setembre 1835 + **Acta de la Inauguración de la Granja Escuela de la Provincia de Gerona, Gerona, Grases, 1855.**

(14) «B.O.P.G.» 12-11-1856.

(15) «B.O.P.G.» 4-5-1859 + «Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona» Viernes 15-6-1860, núm. 13 p., 273-274.

Per a més informació sobre l'Emprèstit i els Donatius Pontificis vegeu el llibre que preparo amb material de la Secretaria d'Estat, de la Cambra Apostòlica i la Nunciatura de Madrid, procedent de l'Arxiu Vaticà, Arxiu de l'Estat de Roma i material de diversos arxius diocesans d'Espanya.

(16) **Lista de abogados del ilustre colegio de la Inmortal Gerona en 1868**, Gerona, Grases, 1868.

Lista de los Abogados del Ilustre Colegio de la Inmortal Gerona en 1872-1873, Gerona, Dorca, 1872.

Ilustre Colegio de Abogados de Gerona 1888-1889, Gerona, Torres, 1888.

Archivo Histórico Municipal de Gerona: Legajos de **Obras Particulares**, Subida Santo Domingo 9.

Com a diputat per Sant Joan de les Abadesses i membre de la Comissió Provincial de Monuments sol·licita el 1872-1873 la reparació del camí de Sant Joan de les Abadesses i presenta una memòria exigint la supressió del servei de bagatges, tal com s'ha fet a les altres nacions d'Europa (17).

El 1876 col·labora amb la junta per celebrar els trenta anys del pontificat de Pius IX i participa a la peregrinació de tres-centes persones a Roma —per la qual el seu germà Miquel havia escrit una guia de la ciutat eterna— i també amb la junta de 1877 per celebrar el cinquantenari de l'episcopat del papa (18).

President de la Diputació de 1876 a 1878 promou la creació de la «Revista de Gerona» i la celebració anual del «Certamen Literario», del qual és president el 1878, moment en què pronuncia un discurs sobre: **Discurso planteando varios temas históricos que podrían ser dilucidados en sucesivos certámenes** (19), en què, convida els historiadors a una revisió i redacció de la història provincial. Part d'aquesta tasca l'efectua ell mateix publicant a la «Revista de Gerona» els articles següents:

¿MASSAGODA o BASSAGODA?

Producción y consumo de cereales en la provincia de Gerona reelaboració del publicat el 1852, **Errores jurídicos vulgares en Cataluña; La Filoxera. Progresos y estado actual de la misma en la provincia de Gerona** —en la Comissió de la qual treballà activament per frenar

(17) J. Pla Cargol, **Comisión Provincial de Monumentos. Un siglo de actuación**, «A.I.E.G.», 1949-1951, vol. III - V, diverses pàgines.

(18) Miguel Heras de Puig havia publicat al 1869: **Guía - manual del Viajero en Roma i Reseña histórica del Santuario de Loreto**, per l'impremta Torres.

(19) «Certamen Literario de Gerona», 1879, any VII p. 21-25: proposa els temes següents:

1. Llengües parlades a les comarques la Indigència i l'Ausetània.
2. La llengua catalana al XI-XII i influència d'altres cultures.
3. Cal ressuscitar el català clàssic?
4. Girona, comarca central de Catalunya a l'època de Pere el Gran?
5. Els historiadors provincials a l'Edat Mitjana.
6. Poblament de la província.
7. Coves i excavacions prehistòriques.
8. Carreteres obertes per grecs i cartaginesos.
9. Vies romanes.
10. Obres romanes a la província.
11. Els àrabs a la província.
12. Comtats de la província.
13. Reunificació de Catalunya.
14. Desecació dels estanys d'Empúries.

la introducció d'aquesta plaga a la província— i **Las vías romanas en la provincia de Gerona** (20).

Actiu home d'empresa el 1881 forma part de la societat «Banco de Gerona, S. A.» amb Climent Botet Franquesa hisendat, Josep Oriol Barrau i Esplugas fabricant, Felip Lloret i Puig advocat i propietari, Pere Calvo i Ramió comerciant, Josep Català i Fàbregas hisendat, Fortunat Balari i Regàs, i Ramón Campa i Comas comerciants de Girona, Josep Gotart i Guinart comerciant i constructor de naus de Barcelona, Joan Tomàs Vidal advocat i propietari de La Bisbal, Francesc Lloret i Pagès hisendat de Lloret de Mar, Joan Vicens i Puig hisendat de Solius, Bonaventura Madrenys i Boada hisendat i Josep Fonolleras i Devalls comerciant de Llagostera i Josep Esquerra i Mas hisendat d'Olot per fomentar el crèdit i la riquesa, que amb «S.A. Crédito Gerundense» creada vuit dies més tard, constitueixen l'inici de la banca gironina i sorgeixen de l'escissió de la casa de canvi, girs i descomptes «Martínez y Cía» (21).

Capità —honorari de la Companyia de Bombers de La Bisbal— el 1888, l'any 1895 conjuntament amb Enric Danis i Lapuente i Hortensi Bajandas i Montaner actua com a síndic dels creditors de la societat «Masaguer hermanos y Salieta» (1888) i dicta una sentència per la

qual els obliga a vendre les seves propietats al fabricant de Sant Martí de Provençals Ignasi Sala i Masaguer, en no poder fer front a les seves hipoteques (22).

Al 1899 apareix com a advocat retirat exdegà del Col·legi domiciliat al principal del número 4 del carrer de les Sabateries Velles (23).

Propietaria de les mines Imperial, Bullanga i Badona de plom a Espolla-Vilamaniscle i de la de carbó La Mata a Vilamaniscle; de terres a Llançà, Besalú, Espolla, Figueres, Adri, Vilamaniscle, Castelló d'Empúries, Sant Jordi Desvalls, Vilademuls i Ripoll, per les quals en 1853 obté 5.598 rals, ó maravedís per desperfectes, ocasionats per la guerra carlina (24).

Censatari de la Comunitat de Preveres de Castelló d'Empúries, Figueres, Besalú i del Priorat d'Ullà, compra a béns nacionals el 1850 una finca a Adri, rematada en fallida del llibreter de Girona Vicens Oliva i Palau per 143.200 rals i cessió de l'hisendat de Girona Baldiri Simón que a la vegada l'havia comprada a Josep Alsina, fuster de Girona, per 37.000 rals, fent un gran negoci com a testaferra (25).

Mort a Girona l'edat de vuitanta-sis anys, després d'haver participat en la vida política, econòmica i cultural provincial d'alguna manera intensa.

(20) «Revista de Gerona, vol. II, 1878, p. 557, vol. III; 1879 p. 468; vol. IV, 1880 p. 226, 267, 304, 412; vol. V, 1881 p. 90, 136, 221, 321, 413, 441, vol. VI, 1882 p. 2, 65, 97, 129, 261, 299-357; vol. VII, 1883 p. 10.

(21) J. Pla Cargol, **Biografies gerundenses**, Gerona, D.C.P., 1960, p. 399 + C. Rahola Llorens, **La ciutat de Girona**, Barcelona, Barcino, 1929, p. 99.

Registre de Comerç, vol. III p. 66-68.

(22) Pere Lloberas, **Un segle de vida bisbalenca**, La Bisbal, Gispert, 1969 p. 303 + rxiu de la fàbrica de «La Gerundense»: escriptura de 12-12-1895 al davant del notari Sebastià Sanchez Ramírez.

(23) **Lista de Abogados del Ilustre Colegio de Gerona de 1898 a 1899**, Gerona, Torres, 1899.

(24) «B.O.P.G.» 1842, 28-1 i 27-12-1852 + **Amillaramiento de Vilademuls (1863)** + J. M.ª Salamó, **Manual de Rentas (1843 - 1850)** + «B.O.P.G.» 1851, 23-11 i 26-12-1853.

(25) Arxiu Diocesà de Girona: **Lligall Desamortización. Monjas y Comunidades de Presbíteros. Sección F carpeta comprensiva de las relaciones de fincas, censos y censales correspondientes a los monasterios de religiosos de esta diócesis (1857-1869 + J. M.ª Salamó, Manual de 1850.**